

Kolonie, závislá území a impéria v současném světě

MICHAL KUBÁT, PETR SOKOL

V Politologickém časopise č. 3/2000 jsme publikovali studii Velké systémy v malých zemích, která se zabývala problematikou mikrostátů (Kubát, Sokol 2000: 197–222). Po příznivém ohlasu, se kterým se tato studie setkala, jsme se rozhodli pokračovat v tomto politicko-geografickém tématu. Další neméně zajímavou a u nás málo zpracovávanou oblastí politické geografie jsou závislá území (kolonie)¹ a impéria v současném světě.

Naše studie se tedy bude věnovat současným závislým územím – jejich definováním, jejich postavením ve vztahu k mateřské zemi, jejich vnitřním politickým uspořádáním, a to jak ze systémového hlediska, tak i s ohledem na jejich politický život (volby, politické strany) apod.

1. Pojmy „kolonie“ a „impérium“

Kolonie nebo impérium, to jsou slova, která se nehodí do politicky korektního jazyka současnosti. Všimněme si, že území, která mají koloniální status, jsou nazývána různými eufemistickými názvy jako „vnější území“ (*external territory*), „závislé území“ (*dependency*), „zámořské území“ (*overseas territory*), „zámořské departmenty“ (*département d'outre-mer*), „společenství“ (*commonwealth*)², cokoli, ale nikdy ne „kolonie“ nebo „impérium“ (více viz kapitola 3). Konkrétně například Velká Británie používá od roku 1968 termín „závislé území“ (*dependent territory*) namísto původního pojmu „korunní kolonie“ (*crown colony*) (Palmer 1996: 106). Mistrem jsou v tomto Spojené státy americké, protože vzhledem ke své historii a okolnostem získání nezávislosti se jim nehodí, aby se tato bývalá kolonie sama stala kolonizátorem (Glassner 1996: 255).³

Jak je vidět, názvů pro politicko-geografické útvary s koloniálním statutem je velmi mnoho. Vraťme se však k podstatě – co je to kolonie a koloniální impérium a jaké jsou jejich druhy?

Jestliže jsme při psaní studie o mikrostátech naříkali nad nedostatkem literatury, v případě kolonií je to ještě horší. Kolonie jsou totiž zpracovávány buď z hlediska historického (v drtivé většině případů), a to hlavně v souvislosti s dekolonizací, nebo z hlediska právního (ovšem také v souvislosti s dekolonizací). Chceme-li se koloniemi zabývat z hlediska politologického (nebo politicko-geografického), musíme se spokojit pouze s dílčími informacemi. Dokonce i Martin Ira Glassner (1996) ve své monumentální knize nepíše tolik o současném kolonialismu a imperialismu, ale spíše se zabývá buď dekolonizací nebo tzv. neokolonialismem a neoimperialismem, neboli pokračující zejména ekonomickou nebo také vojenskou závislostí nově se osamostatňujících se států.⁴

Co je to kolonie v moderním slova smyslu lze odvodit z rezoluce OSN z roku 1960.⁵ Obecně lze kolonii chápat jako území, které je geograficky oddělené a etnický a kulturně odlišné od

státu, který je administruje (tento předpoklad je umocněn, pokud je území přímo podřízeno mateřské zemi) (srov. Malanczuk 1997: 330). Tato definice je jen velmi obecná a nepanuje shoda, pro které konkrétní případy je použitelná a pro které ne. Splňuje např. ostrov Man podmínku etnické a kulturní odlišnosti a geografické oddělenosti? Jak naložit s ostrovy, které nejsou osídlené, respektive žijí tam pouze příslušníci armád nebo členové vědeckých expedic? Nepomohou nám ani různé encyklopedické přehledy, protože údaje se velmi liší. Různé zdroje uvádějí různé počty kolonií: 49 (1996), 17 (1994), 39 (1999), 52 (1999), 40 (2000) atd.⁶ Bude me muset tedy k tomuto problému přistoupit jinak.

O trochu jednodušší je to s pojmem koloniální impérium. Tento pojem není, jak by se na první pohled zdálo, pouze historický. V tradičním pojetí rozumíme koloniálním impériem nerovnoprávné spojení politických jednotek, kdy centrum dominuje ostatním tak, že je centrem s politickou suverenitou, kterou nemají ostatní části impéria (tím se liší od globální integrace, která se skládá z rovnoprávných částí /např. britský Commonwealth/). Z geopolitického hlediska je důležitou podmínkou pro impérium jeho transkontinentální nebo celosvětový charakter (z toho důvodu Rusko nebylo nikdy imperiální mocností, protože se vyvíjelo teritoriálním růstem v rámci jednoho panregionu). (Hnízdo 1995: 33–35).

Dříve byly takovými koloniálními impérii španělské, francouzské a britské impérium (částečně také portugalské). Impérium bylo vždy spojené s jistými politicko-ekonomicko-vojensko-strategickými cíli. A co dnes? Těžko můžeme označit za impérium všechny státy, které mají nějaké kolonie (např. Nizozemsko). Z bývalých imperiálních mocností je třeba jednoznačně vyloučit Španělsko. Francie a Velká Británie jsou na rozhraní. Jejich systém kolonií má transkontinentální charakter (jsou přítomny na všech světadílech) a v některých případech plní politicko-ekonomicko-vojensko-strategické cíle (např. Falklandy, Réunion, Sv. Helena).

Imperiální mocností jsou dnes Spojené státy americké, které beze zbytku splňují veškerá kritéria (Glassner 1996: 255). USA mají řadu kolonií po celém světě (nepočítáme vojenské základny), z nichž jsou některé pod vojenskou správou (Midway Atoll, Johnston Atoll, Kingman Reef) a slouží pouze vojensko-strategickým účelům (World Almanac 2000: 671).

2. Co je a co není kolonie – problémy s vymezením

Při pokusu o politologické (ne mezinárodně právní) vymezení současných kolonií, neboli pojmenování, které konkrétní území je kolonií a které ne, narážíme na obrovské množství problémů. Jedná se o různé specifické, sporné, eventuálně neuznané případy.

Typickým příkladem jsou území Arktidy a Antarktidy. V obou případech je prostor rozdělen na sektory některých států. Tyto sektory však nemůžeme označit za kolonie, protože se ve skutečnosti jedná o územní nároky, které nejsou uznány. Teritoriální nároky v Arktidě uplatňují Kanada a Rusko (ostatní země, kterých se tato situace týká, tedy Dánsko, Finsko, Norsko a USA, o sektory v této oblasti neusilují). V Antarktidě nárokuje sektory sedm států – Velká Británie (Britské antarktické území), Nový Zéland (Rossova dependence), Austrálie (Australské antarktické území), Francie (Adélina země), Norsko (Bouvetův sektor, Bouvetův ostrov, ostrov Petra I.), Argentina (Argentinská jižní území) a Chile (Chilská Antarktida). Tyto nároky jsou ale omezeny Antarktickou smlouvou z roku 1959 (platnost od r. 1961), nejsou mezinárodně uznány, a proto nemohou být koloniemi v pravém slova smyslu.⁷ (Brownlie 1999: 148–149, Shaw 1999: 363–366).

Jako jiný příklad sporných případů nám mohou posloužit různá okupovaná území. V této souvislosti je vhodné uvést Západní Saharu. Západní Sahara je okupována Marokem (okupace nebyla mezinárodně uznána). Její vládní orgány působí v exilu a na okupovaném území operuje osvobozená fronta POLISARIO. Podobně sporným případem je Východní Timor, který vyhlásil nezávislost v roce 1975, vzápětí však byl obsazen Indonésií. Podle rozhodnutí OSN z roku 1977 zůstal Východní Timor pod správou bývalého kolonizátora Portugalska. Až po krvavém boji v roce 1999 a intervenci OSN se Indonésie z území stáhla a území nyní spravuje OSN.

Jiným příkladem může být Ázád Kašmír, který je pákistánským protektórátem (oblast Kašmíru je místem vojenských územních válek mezi Indií a Pákistánem).

Problémem jsou dále rovněž různá omezeně autonomní území v blízkosti mateřské země (ostrovy kolem Skotska), subjekty federací, které taktéž leží mimo území státu (Aljaška, Havaj, Nevis), enklávy (Cabinda), pronajatá území (Guantanamo) či anektovaná území v bezprostředním sousedství dané země (území připojená k Indii po získání nezávislosti jako Sikkim) apod.

Na podobné problémy narážíme při hledání způsobu, jak vymezit současné kolonie, na každém kroku. Výše zmíněná definice odvozená z rezoluce OSN je příliš obecná. Musíme si proto stanovit nějaká vlastní kritéria, podle kterých se lze orientovat.

Z hlediska politické geografie (nikoli mezinárodního práva) jsme stanovili tři kritéria pro definování současných kolonií:

1. historické kritérium,
2. geografické kritérium,
3. politické kritérium.

Historickým kritériem rozumíme situaci, kdy je dané území historicky koloniálně spjaté s mateřskou zemí (eventuálně bylo předmětem koloniálních sporů) nebo bylo součástí historických koloniálních impérií (viz výše) a tuto svoji závislost si ponechalo do dnešní doby bez ohledu na jiné okolnosti. **Geografickým kritériem** chápeme stav, kdy je území geograficky značně vzdáleno od mateřské země („je za mořem“), bez ohledu na to, zda je její integrální součástí nebo disponuje autonomií. **Politické kritérium** znamená, že území není integrální součástí mateřské země (pokud ano, tak disponuje širokou autonomií), je jí podřízeno, a má svůj vlastní politický systém, který je sice do jisté míry závislý na politickém systému mateřské země, ale není jeho pouhou „filiálkou“.

Abychom mohli vyjmenovat současné kolonie, nestačí, aby území splňovalo jedno kritérium, ale domníváme se, že je nutná kombinace alespoň dvou kritérií. Toto síto nám dovolí odsunout na bok ony různé sporné případy a naše vymezení bude mnohem čistší a preciznější, když samozřejmě nikoli dokonalé.

Tak například nám při kombinaci dvou kritérií zůstanou Španělská území v severní Africe (Ceuta a Melilla), která oficiálně nemají statut kolonie, jsou integrální součástí Španělska, ale jsou pozůstatkem bývalého španělského koloniálního impéria a geograficky jsou výrazně oddělena od mateřské země (nachází se na jiném kontinentu – v severní Africe). Z druhé strany nám z výběru vypadnou například americké ostrovy Baker, Howland, Jarvis, Palmyra, které jsou integrální součástí Havaje a nesplňují ani historické kritérium. Australské Ashmorovy ostrovy a Cartierův ostrov splňují pouze historické kritérium, ne však geografické (nacházejí se blízko australských břehů) nebo politické (jsou spravovány australským ministerstvem životního prostředí, sportu a zámořských území, protože je na nich zřízena přírodní rezervace, a jsou administrativně včleněna do Severního teritoria). Příklady by bylo mnohem více.

Tabulka č. 1 – kolonie (závislá území) v současném světě, vymezené určenými kritérii

Kolonie	Mateřská země	Geografické umístění	Spĺněná kritéria
Ålandy	Finsko	Baltské moře/Evropa	1+3
Americká Samoa	USA	Pacifik/Oceánie	1+2+3
Americké Panenské ostrovy	USA	Karibik	1+2+3
Anguilla	Velká Británie	Karibik	1+2+3
Aruba	Nizozemsko	Karibik	1+2+3
Azory	Portugalsko	Atlantik	1+2+3
Bermudy	Velká Británie	Atlantik	1+2+3
Britské Panenské ostrovy	Velká Británie	Karibik	1+2+3
Britské indickooceánské území	Velká Británie (spravované společně s USA)	Indický oceán	1+2
Cookovy ostrovy	Nový Zéland	Pacifik/Oceánie	1+2+3
Faerské ostrovy	Dánsko	Norské moře/Evropa	1+2+3
Falklandy (Malvíny)	Velká Británie	Atlantik/Jižní Amerika	1+2+3
Francouzská Guyana	Francie	Jižní Amerika	1+2
Francouzská jižní území (bez mezinárodně neuznané Adélievy země)	Francie	Indický oceán	1+2
Francouzská Polynésie	Francie	Pacifik/Oceánie	1+2+3
Gibraltar	Velká Británie	Evropa	1+2+3
Grónsko	Dánsko	Severní Amerika	1+2+3
Guadeloupe	Francie	Karibik	1+2
Guam	USA	Pacifik	1+2+3
Guernsey a dependence	Velká Británie	La Manche/Evropa	1+3
Heardův a McDonaldův ostrov	Austrálie	Indický oceán	1+2
Jan Mayen	Norsko	Grónské/Norské moře/Evropa	1+2
Jersey	Velká Británie	La Manche/Evropa	1+3
Johnstonův atol	USA	Pacifik/Oceánie	1+2
Kajmanské ostrovy	Velká Británie	Karibik	1+2+3
Kanárské ostrovy	Španělsko	Atlantik/Afrika	1+2+3
Kingmanův útes	USA	Pacifik/Oceánie	1+2
Kokosové (Keelingovy) ostrovy	Austrálie	Indický oceán	1+2+3
Madeira	Portugalsko	Atlantik/Afrika	1+2+3
Man	Velká Británie	Irské moře/Evropa	1+3
Martinik	Francie	Karibik	1+2
Mayotte (Mahoré)	Francie	Indický oceán/Afrika	1+2
Midwayské ostrovy	USA	Pacifik/Oceánie	1+2
Montserrat	Velká Británie	Karibik	1+2+3
Navassa	USA	Karibik	1+2

Kolonie	Mateřská země	Geografické umístění	Spĺněná kritéria
Niue	Nový Zéland	Pacifik/Oceánie	1+2+3
Nizozemské Antily	Nizozemsko	Karibik/Jižní Amerika	1+2+3
Norfolk	Austrálie	Pacifik/Oceánie	1+2+3
Nová Kaledonie	Francie	Pacifik/Oceánie	1+2+3
Pitcairn	Velká Británie	Pacifik	1+2+3
Portoriko	USA	Karibik	1+2+3
Réunion	Francie	Indický oceán/Afrika	1+2
Saint Pierre a Miquelon	Francie	Atlantik/Severní Amerika	1+2
Severní Mariany	USA	Pacifik	1+2+3
Svatá Helena a dependence	Velká Británie	Atlantik	1+2+3
Španělská území v severní Africe	Španělsko	Afrika	1+2
Špicberky (Svalbard)	Norsko	Severní ledový oceán/Evropa	1+2
Tokelau	Nový Zéland	Pacifik/Oceánie	1+2+3
Turks and Caicos	Velká Británie	Atlantik	1+2+3
Vánoční ostrov	Austrálie	Indický oceán	1+2+3
Wake	USA	Pacifik/Oceánie	1+2
Wallis a Futuna	Francie	Pacifik/Oceánie	1+2+3

Pramen: (Liščák, Fojtík 1998), (The Middle East and North Africa 2000), (Africa South of the Sahara 2000), (The Far East and Australasia 2000), (South America, Central America and Caribbean 2000), (Western Europe 2000), (Lexikon zemí 2000).

Mezi takto chápané kolonie dále nejsou zahrnuty rovněž dependence dependencí, čili závislá území, která spadají pod jiná závislá území. Tato na první pohled absurdní situace (kolonie má kolonie) vůbec není v současném světě výjimečná. Mezi nejznámější patří dependence ostrova Guernsey (Alderney, Sark, Herm, Jethou, Brechou⁸, Lihou), ostrov Evropa, který je spravovaný komisařem se sídlem na Réunionu, Jižní Georgie a Jižní Sandwichovy ostrovy, které spadají pod Falklandy (guvernér Falkland je ex officio guvernérem těchto ostrovů), ostrov Penrhyn – dependence Cookových ostrovů, Ascension a Tristan da Cunha – dependence ostrova Svaté Heleny, ostrov Markézy, který je autonomním královstvím v rámci Francouzské Polynésie, Saint Barthélemy, což je dependence Guadeloupe či dependence Cookových ostrovů s částečnou samosprávou Penrhyn.

3. Oficiální statut kolonií

Jak je vidět, kolonií je v současném světě velké množství. Tomu odpovídá i velká rozmanitost, pokud jde o jejich statut.

Velká Británie rozlišuje dva druhy kolonií: „korunní dependence“ (*crown dependencies*) a „zámořská území“ (*overseas territories*). Korunními dependencemi jsou Man, Guernsey a jeho dependence a Jersey. Ostatní britské kolonie jsou zámořskými územími.

Finsko, Norsko a Dánsko používají označení „vnější území“ (*external territory*). Jedná se o samosprávná zámořská „autonomní zámořské území“ (Faerské ostrovy, Grónsko), „autonomní provincie“ (Ålandy) a „závislá území“ (Jan Mayen, Špicberky).

Nizozemsko pro své kolonie (Aruba a Nizozemské Antily) užívá pojmu „zvláštní statut vně Nizozemského království“ (*separate status /status aparte/ within the Kingdom of the Netherlands*).

Austrálie používá pojmy „závislá území“ (*dependencies*) (např. Kokosové ostrovy, Vánoční ostrov, Heardův a MacDonaldův ostrov) nebo „vnější teritoria“ (*external territories*) (Norfolk).

Nový Zéland označuje své kolonie buď jako „teritorium“ (*territory*) (Tokelau) nebo „přidružené státy“ (*associated states*) (Cookovy ostrovy, Niue).

Španělsko a Portugalsko formálně kolonie vůbec nemá, protože jejich zámořská území jsou integrální součástí těchto zemí, byť disponují autonomií. V případě Španělska se jedná o „autonomní region“ (*autonomous region*) Kanárské ostrovy. Španělská severní Afrika (Ceuta a Melilla)⁹ autonomií neměla do 90. let, ale byla přímou součástí španělských provincií Cádiz a Málaga. Nyní jsou obě města na stejné úrovni s ostatními autonomními regiony. Portugalsko má autonomní regiony Azorské ostrovy a Madeiru.

Složitě systémy kolonií mají Francie a Spojené státy americké. **Francie** rozlišuje čtyři druhy kolonií: „zámořské departmenty“ (*département d'outre-mer – D.O.M.*), „departmentní společenství“ (*collectivité départementale – C.D.*), „teritoriální společenství“ (*collectivité territoriale – C.T.*) a „zámořská území“ (*territoires d'outre-mer – T.O.M.*). Zámořské departmenty jsou integrální součástí Francie a neodlišují se nijak od departmentů kontinentální Francie. Další typy se od D.O.M. odlišují mírou autonomie, a to v uvedeném pořadí. Takže nejvíce odlišností od Francie najdeme v T.O.M., zatímco C.D. a C.T. jsou přechodem mezi oběma krajními typy. Francouzskými zámořskými departmenty jsou Réunion, Francouzská Guyana, Guadeloupe a Martinik. Zámořskými územími jsou Francouzská Polynésie, Nová Kaledonie, Wallis a Futuna a Francouzská jižní území. Mayotte se stal v roce 2000 departmentním společenstvím a Saint Pierre a Miquelon jsou teritoriálními společenstvími.

Spojené státy americké rozlišují své kolonie podle dvou kritérií. Prvním je, zda se jedná o inkorporované území, kde platí americká ústava, nebo o neinkorporované území. Inkorporována jsou „územní společenství“ (*US commonwealth territories*), zatímco neinkorporována zůstávají „vnější území“ (*external territories*). Tento typ kolonií se ještě dále dělí. Vnější území (všechny americké kolonie mimo Společenství Portoriko a Severní Mariany) se dělí na „samosprávná, organizovaná území“, jejichž samosprávné uspořádání je „organizováno“ aktem Kongresu (sem patří Guam, Americká Samoa, Americké Panenské ostrovy). Navassa, Wake, Midway, Johnstonův atol, Kingmanův útes jsou pak „neinkorporovaná neorganizovaná území“ (*unincorporated unorganised territories*).

Tabulka č. 2 – statut kolonií v současném světě

MATEŘSKÁ ZEMĚ	STATUTÁRNÍ OZNAČENÍ KOLONIE		KOLONIE
Austrálie	závislé území		Heardův a McDonaldův ostrov, Kokosové ostrovy, Vánoční ostrovy
	vnější teritorium		Norfolk
Dánsko	autonomní zámořské území		Faerské ostrovy, Grónsko
Finsko	autonomní provincie		Ålandy
Francie	zámořský department		Réunion, Francouzská Guyana, Guadeloupe, Martinik
	zámořské území		Francouzská Polynésie, Nová Kaledonie, Wallis a Futuna, Francouzská jižní území
	teritoriální společenství		Saint Pierre a Miquelon
	departmentní společenství		Mayotte
Nizozemsko	zvláštní statut vně Nizozemského království		Aruba, Nizozemské Antily
Norsko	závislé území		Jan Mayen, Špicberky (Svalbard)
Nový Zéland	teritorium		Tokelau
	přidružený stát		Cookovy ostrovy, Niue
Portugalsko	autonomní region		Azory, Madeira
Španělsko	autonomní region		Kanárské ostrovy, Ceuta a Melilla (Španělská severní Afrika)
USA	územní společenství		Severní Mariany, Portoriko
	vnější území	samosprávné organizované, neinkorporované území	Guam, Americká Samoa, Americké Panenské ostrovy
		neinkorporované, neorganizované území	Navassa, Wake, Midway, Johnstonův atol, Kingmanův útes
Velká Británie	korunní dependence		Man, Guernsey a jeho dependence, Jersey
	zámořské území		Anguilla, Bermudy, Britské Panenské ostrovy, Britské Indickooceánské území, Falklandy (Malvíny), Gibraltar, Kajmanské ostrovy, Montserrat, Pitcairn, Svatá Helena a dependence, Turks and Caicos

Pramen: (Liščák, Fojtik 1998), (Palmer 1996), (The Middle East and North Africa 2000), (Africa South of the Sahara 2000), (The Far East and Australasia 2000), (South America, Central America and Caribbean 2000), (Western Europe 2000), (Lexikon zemí 2000).

4. Autonomie kolonií

Po vymezení kolonií a stanovení jejich statutu se nabízí otázka, do jaké míry mohou kolonie samy rozhodovat o svém osudu a naopak kam až sahá nadvláda mateřských zemí. Mají kolonie vlastní instituce, ústavy, symboliku? A jak jsou institucionálně spojeny s mateřskou zemí? Při odpovědi na tyto otázky se setkáváme s dramatickými rozdíly. Některé kolonie mají svobodu srovnatelnou se samostatnými státy, jiné jsou své mateřské zemi absolutně podřízeny bez možnosti samosprávy (zde je však třeba dodat, že se jedná o neobydlené ostrovy pod vojenskou správou nebo přírodní rezervace).

4.1. symbolika

Drtivá většina kolonií má autonomii. To se projevuje tím, že samy spravují své vnitřní záležitosti bez a nebo s jen omezenou ingerencí mateřských zemí. Kolonie většinou mají své vlastní státní symboly (vlajky a znaky). S částečnou symbolikou jsou některé francouzské kolonie, které nemají vlastní vlajku a používají vlajku Francie (Francouzská Guyana, Guadeloupe, Francouzská jižní území, Mayotte, Réunion). Podobně bez vlajky jsou norské kolonie Jan Mayen a Svalbard (používají norskou vlajku) a Kokosové ostrovy (užívá se australská vlajka). Bez státního znaku je novozélandská kolonie Tokelau (má vlastní vlajku). Úplně bez symboliky jsou některé americké kolonie (Johnstonův atol, Kingmanův útes, Midway, Navassa), kromě ostrova Wake, který má vlajku, ale ne znak, a australské kolonie Heard a McDonald.

4.2. ústava

Dalším, tentokrát již méně symbolickým atributem autonomního postavení je ústava, která je v koloniích častým jevem, a to bez ohledu na mateřskou zemi (je zajímavé, že vlastní psané ústavy má většina britských kolonií – Kajmanské ostrovy, Anguilla, Bermudy, Britské Panenské ostrovy, Falklandy, Gibraltar, Man, Montserrat, Pitcairn, Svátá Helena, Turks a Caicos). Ústavu nemají francouzské, dánské, norské, finské, španělské a portugalské kolonie. Dále ústavy nemají některé britské (Guernsey, Jersey, Britské indickooceánské území), americké (Johnstonův atol, Kingmanův útes, Midway, Navassa, Wake) a jedna australská kolonie (Heard a McDonald).

4.3. nejvyšší orgány

Všechny kolonie, které disponují autonomií, mají své vlastní vlády a parlamenty, a to bez ohledu na statut. Bez vlastních těchto orgánů jsou jenom Španělská severní Afrika (jsou tam jen lokální rady), norské kolonie Jan Mayen a Svalbard, americké kolonie Johnstonův atol, Kingmanův útes, Midway, Navassa, Wake a australská kolonie Heard a McDonald. Co je však až na výjimky společné všem koloniím, jsou instituty zástupců hlav států mateřských zemí v koloniích. Zástupce hlavy státu mateřské země má ve všech koloniích stejné postavení a velmi podobné funkce. Sama kolonie tedy svou hlavu státu mít nemůže a vždy je jí prezident nebo monarcha mateřského státu (výjimku tvoří Portoriko, kde je hlavou státu guvernér a nikoli prezident USA). Tito zástupci hlav států se většinou nazývají guvernéři (britské, americké, finské, portugalské, novozélandské (Cookovy ostrovy), dánské (Faerské ostrovy), norské a nizozemské

kolonie. V některých koloniích se tento činitel nazývá jinak: administrátor (Britské indickooceánské ostrovy, australské Kokosové ostrovy, novozélandské Tokelau), vysoký komisař (dánské Grónsko, novozélandské Niue, francouzská Nová Kaledonie). Ve Španělské severní Africe působí *Delegado del Gobierno*, kteří však nejsou guvernéry v pravém slova smyslu, protože se jedná o úředníky, kteří přímo podléhají ministru vnitra v Madridu. Některé kolonie nemají vlastního guvernéra, ale jejich guvernérem je ex officio guvernér jiné kolonie nebo státu. Ostrov Jan Mayen spravuje guvernér Svalbardu a Tokelau guvernér z Nového Zélandu. Specifické je postavení francouzských zámořských departmentů a zámořských společenství, které jsou jakožto integrální součást Francie spravovány prefekty. Institut zástupce hlavy státu mateřské země neexistuje v amerických vojenských koloniích (Johnstonův atol, Kingmanův útes, Midway, Navassa, Wake) a v australské přírodní rezervaci Heard a McDonald.

4.4. autonomie

Jak je patrné, zcela nesamostatné jsou kolonie, které jsou zřízeny na neobydlených (nebo málo obydlených) ostrovech, které slouží většinou vojenským účelům. Jedná se o některé americké kolonie v Pacifiku a Britské indickooceánské území (to je pod společnou správou Britů a Američanů, ale formálně patří Velké Británii). Tyto americké kolonie jsou administrovány buď armádou (námořnictvem), ministerstvem vnitra, Obrannou jadernou agenturou nebo Službou pro rybářské hospodářství a živou přírodu. Australská kolonie Heard a McDonald (přírodní rezervace) je spravována australským Ministerstvem životního prostředí, sportu a zámořských území. Svalbard spadá pod norské ministerstvo průmyslu a Jan Mayen je řízen guvernérem ze Svalbardu a místním velitelem rádiové a meteorologické stanice. Francouzská jižní území jsou spravována vysokým komisařem a slouží vědeckým účelům (antarktická oblast).

Všechny ostatní kolonie autonomií mají a liší se pouze podle její míry. „Téměř samostatnou“ kolonií je Portoriko, které je absolutně samostatné, pokud jde o vnitřní záležitosti (vlastní hlava státu). Rozsáhlou autonomií mají britské¹⁰, nizozemské (Aruba a Nizozemské Antily utvořily ekonomickou unii), dánské (Faerské ostrovy, Grónsko), novozélandské (Niue, Cookovy ostrovy) a některé americké kolonie (například Guam, Americké Panenské ostrovy). Zcela unikátní jsou britské korunní dependence ostrov Man a Normanské ostrovy (Guernsey a dependence a Jersey) s rozsáhlou autonomií a složitým politickým systémem. Tyto ostrovy s úctyhodnou historickou tradicí (parlament /Tynwald/ na ostrově Man je považován za nejdéle nepřetržitě fungující parlament na světě) mají zvláštní postavení. Nejsou součástí Spojeného království (United Kingdom) (spolu se Spojeným královstvím tvoří Britské ostrovy (*British Islands*), tvoří dependence koruny a patří k dominiím Jeho Veličenstva (Smith, Brazier 1998: 57). Oproti tomu například Španělská severní Afrika má jen minimální autonomii. Omezenou samosprávu mají některé francouzské kolonie (Nová Kaledonie, Martinik, Francouzská Guyana).

5. Členství v mezinárodních organizacích

Ve většině oblastí jsou závislá území v mezinárodní politice navenek reprezentována mateřskými zeměmi. Přesto některá z nich náleží ke členům různých mezinárodních organizací. Pochopitelně žádné z nich není členem Organizace spojených národů (OSN). Některá území

ale náleží k dílčím organizacím OSN. Z tzv. zvláštních organizací OSN najdeme závislá území mezi členy Organizace pro výživu a zemědělství (FAO), kde je přidruženým členem Portoriko, Světové meteorologické organizace (WMO), do které jako plnoprávný člen patří Nizozemské Antily, Kokosové ostrovy, Francouzská Polynésie a Nová Kaledonie. Do Světové zdravotnické organizace (WHO) vstoupily Cookovy ostrovy a Niue jako plnoprávní členové a Tokelau spolu s Portorikem jako přidružení členové. Do Světové turistické organizace (WTO) náleží jako přidružený člen Portoriko, Nizozemské Antily a Aruba. Stejný statut pak mají Aruba, Nizozemské Antily a Britské Panenské ostrovy v Organizaci OSN pro školství, vědu a kulturu (UNESCO), kde jsou plnoprávným členem Cookovy ostrovy. Do Světové poštovní unie (UPU) pak vstoupily Nizozemské Antily.

Několik dalších závislých území je pak přidruženými členy regionálních hospodářských komisí OSN – ECLAC a (Hospodářská komise pro Latinskou Ameriku a Karibik) a ESCAP (Hospodářská komise pro Asii a Tichomoří).

Z jiných celosvětových politických organizací najdeme závislá území mezi členy s různým statutem také například v Mezinárodní organizaci kriminální policie (INTERPOL), v Mezinárodní telekomunikační satelitní organizaci (INTELSAT) a v několika organizacích spojujících odborové organizace.

Závislá území se angažují i v regionálních mezinárodních organizacích. Uvedeny mohou být například karibská organizace CARICOM, Organizace východokaribských států (OECS), Fórum tichomořských ostrovů (PIF) nebo Tichomořské společenství (PC). V některých z nich nejsou členy s různým statutem jen závislá území, ale díky existenci závislých území v regionu jejich prostřednictvím i mateřské země (například Francie, Spojené království a Spojené státy v PC).

Specifický význam v rámci tohoto oddílu zaujímá členství závislých území ve sportovních organizacích. Právě členství závislých území totiž umožňuje největším sportovním federacím překračovat na vrcholných sportovních akcích počtem zúčastněných zemí počet členů OSN i počet všech existujících suverénních států. Jmenujme členství v Mezinárodním olympijském výboru (IOC), kam patří Americká Samoa, Americké Panenské ostrovy, Aruba, Bermudy, Britské Panenské ostrovy, Cookovy ostrovy, Guam, Kajmanské ostrovy, Nizozemské Antily, Portoriko a Réunion.

Početně jsou závislá území zastoupena také v mezinárodním fotbalovém hnutí. FIFA má aktuálně 203 členů, mezi kterými najdeme s výjimkou Réunionu všechny výše uvedené členy IOC a navíc ještě Faerské ostrovy, Anguilla, Montserrat, Turks a Caicos, Tahiti (součást Francouzské Polynésie). Některé další závislé území je členy pouze kontinentálních fotbalových federací – Guadeloupe, Martinik, samostatně jeden z ostrovů Nizozemských Antil (Sint Maarten), Nová Kaledonie a Réunion (První fotbalový atlas světa: 22).

Podobně velké členstvo z řad závislých území má i Mezinárodní amatérská atletická federace (IAAF).

6. Závislá území a Evropská unie

Vzhledem k tomu, že většina námi zkoumaných mateřských zemí leží na evropském kontinentu, přičemž všechny evropské koloniální mocnosti s výjimkou Norska náleží do Evropské unie (EU), je bezesporu zajímavé připomenout vztah závislých území k členství v EU. Samotná

smlouva o založení Evropského společenství v jejím dnešním, doplněném znění obsahuje v článku 299 explicitní vyjádření, že se tato smlouva vztahuje na francouzská zámořská území (jde však pouze o zámořské departmenty D.O.M.), portugalské Azory a Madeiru a španělské Kanárské ostrovy. Pro tato území náležející k Unii zároveň platí určitý zvláštní režim, který zohledňuje jejich specifickou polohu a charakter (Amsterodamská smlouva: 111). Ustanovení výše zmíněné Smlouvy se zároveň vztahuje od roku 1995 i na Ålandy.

Smlouva se naopak výslovně nevztahuje na Faerské ostrovy, území Spojeného království na Kypru a na Man a Normanské ostrovy. Ty tedy do Unie nepatří.

Statut přidružených území pak mají zámořská území Dánska, Francie, Nizozemska a Spojeného království: Grónsko, Nová Kaledonie a přilehlá území, Francouzská Polynésie, Francouzská jižní a antarktická území, Wallis a Futuna, Mayotte a St. Pierre a Miquelon, Nizozemské Antily, Aruba, Anguilla, Kajmanské ostrovy, Falklandy, Jižní Georgie a Jižní Sandwichovy ostrovy, Montserrat, Pitcairn, Svatá Helena a přilehlé území, Britské antarktické území, Britské teritorium v Indickém oceánu, Turks a Caicos, Britské Panenské ostrovy a Bermudy (Amsterodamská smlouva: 119).

Pozoruhodný je navíc případ Grónska, které do Evropského společenství původně patřilo. Spolu s autonomií toto dánské území ale získalo v roce 1979 právo Společenství opustit. V únoru 1983 tamní obyvatelé o návrhu na vystoupení hlasovali v referendu a s návrhem vyslovili souhlas. Grónsko se pak v roce 1985 stalo prvním a dosud jediným územím, které ES či později EU opustilo.

7. Politické režimy a ústavní poměry

Prostor určený pro tento text neumožňuje podrobněji rozebrat detailní charakter politických režimů v jednotlivých závislých územích. Již samotná aplikace termínu politický režim na soustavu orgánů v jednotlivých závislých územích se jeví problematickou, protože se nejedná o samostatné politické jednotky a soustava orgánů je vždy ovlivněna přítomností institucí, které zastupují v závislém území mateřskou zemi a její vrcholné orgány.

V některých závislých územích je správa svěřena pouze takovým orgánům a obyvatelé území nemohou jeho správu nijak ovlivnit. Ve většině území ale mohou tamní občané volit alespoň zastupitelský sbor. Míra pravomocí takového sboru se však liší nejenom podle koloniální mocnosti, která území spravuje, ale i v rámci jednotlivých impérií. Podobně se případ od případu liší způsob ustavení i složení výkonných orgánů závislých území.

Široká variabilita panuje rovněž ve volebních systémech, jejichž prostřednictvím jsou ustavovány volené části zastupitelských sborů. Jejich podrobný rozbor rozsah textu bohužel neumožňuje, proto se omezíme jen na konstatování, že neplatí, že by volební systémy v závislých územích vždy odpovídaly volebnímu systému v mateřské zemi. Existují sice takové případy (např. řada britských kolonií využívá jednokolový většinový systém), ale lze najít i jejich pravý opak. V neposlední řadě najdeme několik speciálních volebních systémů, které se v rámci samostatných států vyskytují jen zřídka nebo vůbec.

Zastupitelské sbory závislých území se liší i v počtu svých komor. Celkově sice převažují jednokomorové sbory, najdeme ale i případy bikameralismu. Jako jeho příklad uveďme Portoriko, Severní Mariany a Americkou Samou, které se inspirovaly Kongresem mateřských USA

a mají poslaneckou sněmovnu a senát¹¹. Senáty v prvních dvou závislých územích jsou voleny přímo, na Americké Samoe pak tradičními náčelníky. Dvě komory najdeme také na ostrově Man a na Bermudách (druhá komora Senát – je zde jmenován).

Dva zastupitelské sbory se volí i v zámořských územích Francie, zde ale tato praxe souvisí s tím, že některá zámořská území jsou v rámci administrativního členění Francie zároveň v postavení regionů.¹²

Výše zmíněná volba Senátu na Americké Samoe není jediným příkladem začlenění tradičních institucí domorodého obyvatelstva do systému institucí závislého území. Podobné prvky najdeme například i ve státním zřízení na Tokelau (Rada starších) či v rámci začlenění domorodých králů do politického systému území Wallis a Futuna.

V čele celé hierarchie orgánů závislého území stojí většinou instituce zastupující hlavu koloniální mocnosti. Instituce nese nejružnější jména. Často se jedná například o guvernéra, vysokého komisaře, prefekta. Ve většině případů je tato osoba jmenována některým z orgánů mateřské země (většinou hlavou státu či vládou). Výjimku ale tvoří americká závislá území Portoriko, Severní Mariany, Guam. Americká Samoa a Americké Panenské ostrovy. V těchto územích je totiž guvernér po vzoru amerického prezidenta volen přímo občany.

Zajímavou institucionální otázkou je také fakt, zda a jak jsou občané závislých území zastoupeni v parlamentu mateřské země. Vůbec se toto zastoupení nevyskytuje u britských zámořských území a korunních dependencí. Naopak občané všech čtyř typů francouzských závislých území vysílají své zástupce s plným hlasovacím právem do francouzského Národního shromáždění i do Senátu. Počet zástupců odpovídá počtu obyvatel závislého území. Po dvou poslancích dánského Folketingu volí také obyvatelé Grónska a Faerských ostrovů. Vzhledem k tomu, že španělská i portugalská území jsou integrálními součástmi mateřské země, i jejich obyvatelé volí členy španělského a portugalského parlamentu. Svého poslance mají i Ålandy.

Specifickou úpravu tohoto systému najdeme u závislých území spravovaných USA. Občané Guamu, Americké Samoy a Amerických Panenských ostrovů přímo volí delegáta do Kongresu USA (Sněmovny reprezentantů), který má ale hlasovací právo pouze ve výborech. Občané obou Společností, tedy Portorika a Severních Marian volí přímo tzv. rezidenta, který je zastupuje v USA.

Pokusíme-li se posoudit, zda jsou politické systémy v závislých územích inspirovány ústavou mateřské země, najdeme nejvíce podobností u pěti výše zmíněných závislých území USA, které v podstatě kopírují prezidentský režim v USA v podobě systému guvernérského, kde vládu vede přímo volený guvernér.

Vliv koloniální mocnosti je znát i v zejména karibských koloniích Spojeného království. Tam se ale uspořádání orgánů nepodobá tolik systému institucí ve Spojeném království jako systémům institucí v bývalých britských karibských koloniích, které již dosáhly samostatnosti.

8. Systémy politických stran

V případě stranických systémů v závislých územích budou posuzovány tři základní proměnné. Prvním z nich bude „klasické“ určení počtu stran v systému, doplněné o jeho porovnání s mateřskou zemí. Dále bude zkoumána přítomnost stran, které působí v mateřské zemi ve stranickém systému závislého území. Pro tento účel využijeme s určitými úpravami typologii regionálních

stranických systémů, kterou vypracoval politolog M. Strmiska (Strmiska: 35–38). Na místo jeho regionálních stran totiž můžeme dosadit v případě závislých území strany, jejichž původ je „místní“, a které tedy nemají obdobu v mateřské zemi. V pozici Strmiskových celostátních stran se naopak nacházejí politické strany, které jsou místními filiálkami stran působících ve stranickém systému koloniální mocnosti nebo jsou s nimi alespoň nějakým způsobem afiliovány.

Jako poslední proměnnou se budeme zabývat případnou přítomností stran, které prosazují nezávislost závislých území nebo alespoň změnu jejich statutu.

Před aplikací zmíněných tří otázek vymezíme ta závislá území, ve kterých politické strany vůbec nepůsobí. Do této skupiny patří novozélandské Tokelau, australské Vánoční ostrovy, Kokosové ostrovy a Heardův a McDonaldův ostrov, britský Norfolk, Pitcairn, stejně jako britské korunní dependence Man a všechny jednotky Normanských ostrovů, Britské území v Indickém oceánu, Falklandy, Jižní Georgie a Jižní Sandwichovy ostrovy, Svatá Helena a dependence, norská závislá území a Francouzská jižní a antarktická území, stejně jako malá americká území Johnstonův atol, Kingmanův útes, Navassa a Wake.

Důvodem vysokého počtu závislých území bez politických stran se jeví jednak malá velikost značné části těchto území, a to z pohledu rozlohy i počtu obyvatelstva, a pak také nižší nebo žádná míra samosprávy některých závislých území.

Přechodný typ pak tvoří stranický systém na britských Kajmanských ostrovech, kde neexistují politické strany v pravém slova smyslu, ale pro účely voleb kandidáti vytvářejí sdružení nezávislých kandidátů, které se zde nazývají „týmy“. V posledních volbách se tak například o poslanecké mandáty v Zákonnodárném shromáždění utkaly Národní tým, Demokratická aliance a Tým Kajman. Většinu získal v listopadu 1996 Národní tým.

V dalších závislých územích již politické strany existují. Stručný přehled těchto stranických systémů bude seřazen podle mateřských zemí, aby bylo možné porovnat případné podobnosti.

8.1. Britská území:

Gibraltar

V jediné britské kolonii ležící v Evropě se střídají v vlády dvě politické formace. Od roku 1996 vládne v Gibraltarů strana s názvem Gibraltarští sociální demokraté (GSD), která je navzdory svému jménu konzervativní politické orientace. Opozici jí tvoří levicová Gibraltarská socialistická labouristická strana (GSLP). Obě strany odmítají snahy Španělska po návratu území pod jeho správu. Současná konzervativní vláda Petera Caruany prosazuje koncept „efektivní autonomie pod britskou správou“. Gibraltarský stranický systém je možné klasifikovat jako systém dvou místních stran, které se střídají ve vládě.

Anguilla

Anguillská stranická politika se točí kolem souboje o sedm volených mandátů v místním parlamentu. Systém má bipolární charakter, protože spolu bojují dvě konzervativní uskupení, z nichž jedno je tvořeno koalici dvou stran (Jednotná fronta spojuje Anguillskou národní alianci – ANA – a Anguillskou demokratickou stranu. Proti nyní vládnoucímu uskupení stojí Anguillské sjednocené hnutí (AUM). Bipolární systém postavený podobně jako v Austrálii na soupeření pevné aliance dvou stran a jedné samostatně kandidující strany je složen výhradně z místních stran.

Bermudy

Bermudský stranický systém lze popsat jako klasický a čistý bipartismus dvou místních stran, které se střídají u moci. O moc se střetávají umírněné konzervativní, multirasová a pro zachování koloniálního statutu se vyslovující Bermudská sjednocená strana (UBP) a sociálnědemokratická, většinově černošská, za nezávislost vystupující Pokroková labouristická strana (PLP). Strahy o nezávislost se promítly v roce 1995 ve vyspání referenda o nezávislosti, ve kterém se ale proti ní vyslovilo 74% zúčastněných voličů.¹³

Až do roku 1998 vládla na ostrovech několik desítek let jako predominantní strana UBP. Po vítězství PLP už snahy o nezávislost nepokračují.

Britské Panenské ostrovy

Tamní stranický systém je složen výhradně z místních politických stran. Tradičně nejsilnější pozici mezi politickými stranami na ostrovech má Strana Panenských ostrovů (VIP), která je zároveň nejstabilnější složkou, jejíž poslanci nepřetržitě od přijetí ústavy v roce 1967 zasedají v místním shromáždění. Její soupeři jsou již méně stabilní. V posledních volbách se do místního parlamentu prosadily další dvě strany. Vláda je většinou v posledních funkčních obdobích tvořena na koaličním základě.

Turks a Caicos

Klasický bipartismus, ve kterém se střídají u moci dvě místní strany – Lidové demokratické hnutí (PDM) s centristickou orientací a centristická Pokroková národní strana (PNP). PDM po svém vítězství v prvních místních volbách v roce 1976 dohodlo s britskou vládou vyhlásit samostatnost a pokud vyhraje ve volbách v roce 1980, budou zahájena jednání o osamostatnění ostrovů. Voliči ve dvou následujících volbách podpořili PNP, což snahy o nezávislost zabrzdílo, přestože v letech 1988 až 1981 a znovu od roku 1995 vládla a vládne PDM.

Montserrat

Na karibském ostrově dlouho dominovala jediná politická strana, která zvítězila s absolutní většinou ve třech následujících volbách (1978, 1983 a 1987) – Lidové svobodné hnutí (PLM). Poté, co její vůdce musel v roce 1991 odstoupit pro korupci, se ale strana rozpadla a o moc začalo soupeřit několik nestabilních politických stran, které byly nuceny vzhledem ke zvyšující se fragmentaci vytvářet vládní koalice. V posledních volbách v roce 2001 se do místního parlamentu prosadily jen dvě strany: následovnice PLM, která se jmenuje Nové PLM a kterou vede bývalý vůdce PLM a několikanásobný premiér John Osborne, a opoziční Národní pokroková strana. Všechny zmíněné politické strany mají místní charakter a neusilují o nezávislost ostrova zmiňovaného v posledních letech přírodními katastrofami.

8.2. Dánská území:

Faerské ostrovy

Faerský stranický systém lze charakterizovat jako umírněný multipartismus, složený výhradně z místních politických stran. Politické strany se v něm liší podle dvou štěpení. Vedle dělení stran na klasické škále pravice-levice je totiž rozděluje také názor na vztah ostrovů k Dánsku.

Ostrovům většinou vládne několikačlenné koalice. Jejich nejsilnějšími složkami jsou sociálnědemokratická Strana rovnosti (JF), konzervativní a svazek s Dánskem prosazující Unionistická strana (SF), pravicově-liberální Lidová strana (FF), která chce ještě rozšířit autonomii ostrovů, levicová a nezávislost podporující Republikánská strana (TF) a Strana samosprávy (SSF) se sociálně liberálním programem a snahou o nezávislost, ale v rámci určitého nadstandardního vztahu s Dánskem. Koalice dvou až tří stran jsou vytvářeny v téměř všech možných kombinacích, které lze vytvořit z těchto pěti stran.

Grónsko

Hegemonem grónské stranické soustavy je bezesporu sociálnědemokratická strana Siumut (Pokrok). Ta byla dosud zastoupena ve všech grónských administrativách od prvních regionálních voleb v roce 1979. V prvním funkčním období dokonce vládla sama. V rozmezí let 1982 až 1988 vládla spolu s komunistickou Inuit Ataqatigiit (Inuitské bratrstvo). Obě strany se liší v pohledu na budoucí statut Grónska. Siumut požaduje zvýšení autonomie, zatímco Inuit Ataqatigiit se vyslovuje pro úplnou nezávislost. Přesto byla koalice obou levicových stran ještě dvakrát obnovena, a to letech 1991 až 1995 a po volbách v únoru 1999. Po zbytek času sociální demokraté ze strany Siumut ve vládní koalici spolupracovali s liberální stranou Atassut (Solidarita), která je tradičně druhou nejsilnější v regionálním parlamentu. Atassut spolupracuje v Dánském parlamentu s liberální stranou Venstre, vyslovuje se pro úzké vztahy s Dánskem a podporuje návrat Grónska do EU.

V Grónsku neexistují strany působící v mateřském Dánsku. Systém funguje jako umírněný multipartismus, v němž je vládní většina vytvářena prostřednictvím koalic regionálních stran.

8.3. Finské území:

Ålandy

Stranický systém ve finském autonomním území, které je osídleno švédským obyvatelstvem, je zajímavou směsicí finského a švédského stranického systému. Švédský systém připomínají nejenom názvy politických stran, ale i jejich rozložení na ideologické škále. S výjimkou absence ekologického, postkomunistického a křesťanskodemokratického subjektu¹⁴ se totiž vyskytují na Ålandách stejně orientované politické strany jako ve Švédsku: Ålandští sociální demokraté (AS), Ålandské centrum (AC), Liberálové Åland (LpA) a konzervativní Svobodomyslná spolupráce (FS). Finskému stranickému systému se blíží ve způsobu sestavování vládních koalic, které zde na rozdíl od Švédska překračují rozdělení na pravicový a levicový pól.

Klasifikaci systému jako umírněného multipartismu složeného výhradně z místních politických stran, který se vyznačuje vytvářením vládních koalic, podtrhuje i fakt, že na ostrovech přímo nepůsobí Švédská lidová strana zastupující švédskou menšinu v pevninském Finsku.¹⁵

8.4. Francouzská území:

Francouzská Guayana

Ve středu politické soutěže ve Francouzské Guayaně je střet místní, autonomistické Guayanské socialistické strany (PSG) s pobočkami francouzských stran pravého středu RPR a UDF. Guayanské socialisty navíc podporuje řada menších levicových formací (včetně pobočky PS). Strany požadující samostatnost území jsou jen slabé.

Guadeloupe

Na karibském Guadeloupu určují místní politiku zejména pobočky francouzských stran (PS, RPR a UDF) a místní socialistická Guadeloupská demokratická pokroková strana (PGDP). Rovněž místní Komunistická strana Guadeloupe (PCG) je samostatná a pouze spolupracuje s PCF. Síly podporující nezávislost zde pravidelně získávají nejvíce hlasů z francouzských území v Karibiku.

Martinik

Multipartistický systém v tomto zámořském departmentu se skládá z kombinace místních stran, mezi které lze zařadit autonomistickou, levicovou Martinickou pokrokovou stranu (MPM) a independentistické, ale jen málo významné Martinické hnutí pro nezávislost (MIM), a pobočkami francouzských stran RPR, UDF a PS. Mezi oběma skupinami stojí Komunistická strana Martiniku, která je formálně nezávislá, ale úzce spolupracuje s francouzskou Komunistickou stranou (PCF). Celkově na Martiniku aktuálně převažují levicové strany nad pravici.

Réunion

Na ostrově v Indickém oceánu, který má statut zámořského departmentu, kopíruje stranická struktura situaci v metropoli s jedinou, ale zato významnou výjimkou. Vedle poboček gaullistů, socialistů a UDF zde totiž existuje samostatná, místní Komunistická strana Réunionu, která je ale nejsilnější stranou místní politiky. Zajímavostí zdejší politiky byla strana Free-DOM založená ředitelem místní televizní a rozhlasové stanice Camilem Sudre. Podnětem pro vznik uskupení, které slavilo v druhé polovině 90. výrazné úspěchy, bylo odebrání licence stejnojmenné televizní stanici.

Mayotte

Rovněž zdejší systém podobně jako ve většině francouzských zámořských územích kombinuje místní strany s celostátními. Na Mayottu převažují strany pocházející z metropole, přestože nejsilnější stranou je místní strana Mahorské¹⁶ lidové hnutí (MPM). To se zasazuje zejména o přeměnu Mayottu na zámořský department. V celostátní politice je spojeno s UDF. Na ostrově neexistuje relevantní politická síla požadující nezávislost.

St. Pierre a Miquelon

V tomto dnes již jediném územním společenství fungují pouze pobočky celofrancouzských stran – Sdružení pro republiku (RPR), Svazu pro francouzskou demokracii (UDF) a Socialistické strany (PS), přičemž za účelem voleb se tyto strany organizují do volebních uskupení oddělených pro oba hlavní ostrovy. V ostrovní politice má mírnou převahu pravostředová aliance RPR-UDF nad socialisty. Umírněný multipartismus je jedním z mála systémů bez regionálních stran, pokud za ně nepovažujeme oddělené kandidátky na obou ostrovech.

Nová Kaledonie

Stranická politika v tomto zámořském území je hluboce rozštěpená, a to na ose nezávislost ano či ne. Domorodí Kanakové se v drtivé většině vyslovují pro nezávislost, zatímco z Francie pocházející „caldoches“¹⁷ se vývoji vedoucímu k odtržení tvrdě brání. Spor o případnou nezávislost Nové Kaledonie je zřejmě jediným konfliktem v současných závislých územích, který si vyžádal i oběti na životech, a to na obou stranách.

Stranický systém má podobu polarizovaného multipartismu, který je tvořen dvěma hlavními politickými stranami a celou škálou jejich spojenců. Příkop mezi oběma skupinami se snaží překlenout jen menší, centristická strana Nová Kaledonie pro všechny (UNCT). V čele boje za nezávislost stojí z několika proudů sjednocená levicová Fronta národního osvobození socialistických Kanaků (FLKNS). Jejím protivníkem na straně „caldoches“ je nejsilnější strana zámořského území Sdružení pro Kaledonii v republice (RPCR), která je afiliována ke gaullistickému RPR v metropoli. Její názory na kaledonskou otázku jsou ale mnohem radikálnější než u jejího francouzského partnera a strana se nevyhýbá ani spolupráci s místní odbočkou radikálně pravicové Národní fronty.

Spor obou částí stranického spektra byl oslaben podepsáním Smlouvy z Nouméa v roce 1998, podle které bylo referendum o nezávislosti (požadované FLKNS, ale odmítané RPCR) odloženo na období vymezené roky 2013 a 2018, a to výměnou za posílení autonomie území (zřízení tzv. dělené suverenity).

Kaledonský multipartismus obsahuje místní strany i pobočky francouzských stran. Mezním případem je RPCR, které se nachází mezi oběma skupinami stran.

Francouzská Polynésie

Rovněž ve Francouzské Polynésii fungují strany usilující o nezávislost vedle poboček celofrancouzských stran. Konflikt zde není ale zdaleka tak vyhloučen a silnější postavení mají strany prosazující setrvání ve svazku s Francií. Hlavním reprezentantem tohoto proudu je místní pobočka RPR, vystupující pod místním názvem Tahoeraa Huiraatira (TH/RPR). Independentistický tábor vede strana Tavini Huiraatira (Služebník lidu – TH). Stranický systém je ve zbytku silně fragmentován a v místním shromáždění zasedá ještě pět dalších malých stran. Stranický systém zahrnuje tedy místní politické strany i strany celostátní, přičemž jejich hlavní reprezentanty v místním multipartismu rozděluje i postoj k nezávislosti území.

Wallis a Futuna

V podstatě od vytvoření T.O.M v roce 1961 ovládala zdejší politiku místní pobočka celofrancouzského, gaullistického Sdružení pro republiku (RPR). Gaullisté drželi většinu v Územním shromáždění mezi léty 1964 a 1983, čímž naplnili předpoklady pro existenci predominantní strany. V roce 1983 odešla část členů shromáždění zvolených za RPR a vytvořila koalici s hlavním soupeřem RPR v tomto období – místní pobočkou Svazu pro francouzskou demokracii (UDF). Jak odpadlíci z RPR, sdružení v regionalistickém Lidovém lokálním svazu (UPL), tak politici UDF ale postupně ztratili většinu a následně i zastoupení v Územním shromáždění. V letech 1992 až 1997 zámořskému území vládlo regionalistické uskupení Taumu'a Lelei (Světla budoucnost). Následně se vlády ujala opět RPR, která rovněž aktuálně kontroluje jediný poslanecký mandát ve francouzském Národním shromáždění, který přísluší tomuto zámořskému území. Křeslo v Senátu přísluší nezávislému kandidátovi levice, podpořeném ale z taktických důvodů RPR.

Místní stranický systém v sobě kombinuje místní politické strany se stranami z mateřské Francie. Nejstabilnější složkou systému je pravicová RPR, jejíž hlavní oponenti nejsou příliš stabilní a často se střídají. Právě tato nestabilita systému zároveň znemožňuje jasnou klasifikaci v rámci Strmiskovy typologie. Žádná z politických stran neusiluje o změnu statutu zámořského území.

8. 5. Nizozemská území:

Nizozemské Antily

Stranický systém na Nizozemských Antilách je nejvíce fragmentovaným systémem v rámci závislých území. Příčinou tohoto stavu je jednak rozdrobenost stran orientovaných na celé zámořské území v kombinaci s existencí místních stranických systémů na pěti ostrovech, z kterých se území po oddělení Aruby skládá. Aktuálně zasedá v místním parlamentu 12 politických stran. Všechny jsou místního (tedy ne nizozemského původu) a šest z nich jsou regionalistické stranu bránící zájmy jednotlivých ostrovů. I z tohoto důvodu si vytvoření vládní koalice žádá spojení většího počtu subjektů – nyní například šesti. Největšími stranami jsou centristická Strana pro restrukturované Antily (PAR), která v současnosti disponuje postem premiéra, křesťanskodemokratická Národní lidová strana (PNP) a levicová Labouristická strana – lidová křížová cesta (PLKP).

Aruba

Arubský stranický systém vznikl oddělením jednoho z regionálních systémů Nizozemských Antil, když se tento ostrov v očekávání později odložené plné nezávislosti oddělil od Nizozemských Antil a stal se samostatnou součástí Nizozemské koruny vedle Nizozemska a právě Nizozemských Antil. Arubskou politiku dlouhá léta ovládají křesťanskodemokratická Arubská lidová strana (AVP), která přišla s myšlenkou oddělení od Nizozemských Antil a konceptem tzv. statut aparté, a sociálnědemokratické Lidové volební hnutí (MEP), které obhajovalo koncepci úplné nezávislosti. Ve středu systému se jako pivotní strana, střídající se v roli koaličního partnera obou větších stran, nachází Arubská liberální organizace (OLA). V systému rovněž neexistují nizozemské strany a žádná ze stran nyní neprosazuje okamžitou samostatnost.

8. 6. Novozélandská území:

Cookovy ostrovy

Tamní stranický systém se vyvinul z původního bipartismu, navíc systému s predominantní stranou v Sartoriho pojetí. Predominantní stranou byla personalistická Strana Cookových ostrovů (CIP), která vyhrála v 60. a 70. letech ve volbách čtyřikrát za sebou. Jejímu protějšku – Demokratické straně – se podařilo získat až v roce 1978, a to ještě ne prostřednictvím voleb, ale díky přestupu několika poslanců vládní strany. V 80. letech se bipartismus na ostrovech rozpadl, čehož příčinou byl zejména vznik odštěpeneckých stran, jejichž členové a poslanci se odloučili od dvou původních politických stran. Poprvé se v systému začaly objevovat vládní koalice. Aktuálně zasedají v místním parlamentu tři stranické subjekty. Mimo stále nejsilnější CIP se jedná o Stranu demokratické aliance (DAP – přejmenovanou Demokratickou stranu) a Stranu nové aliance (NAP), která vznikla odštěpením od demokratů v roce 1992. Přestože systém vykazuje určité prvky systému s dvěma a půl stranami (NAP se střídá v posledních vládách jako menší koaliční partner CIP nebo DAP), nelze ho jednoznačně klasifikovat, protože v 80. i 90. letech jsou všechny politické strany velmi nestabilní a přestupy poslanců do jiných stran lze označit za velmi časté.

V systému se nevyskytují žádné strany z mateřské země, ani strany usilující o nezávislost ostrovů. V rámci Strmiskovy typologie ho lze zařadit jako regionální (zde spíše „koloniální“)

umírněný multipartismus bez relevantních celostátních stran (stran z mateřské země), kde dochází k obměně vlády prostřednictvím formování koalic.

Niue

Stranický systém na Niue má velmi specifické prvky, protože v něm existuje jen jediná politická strana. Ta nyní nese název Lidová strana Niue (NPP). Tato jediná strana ale neovládá stranický systém permanentně, ale naopak soupeří ve volbách s jakýmsi neformálním sdružením nezávislých kandidátů, kteří, pokud NPP nezíská většinu, společně sestaví a podporují vládu.

NPP nepodporuje nezávislost území, pouze kritizuje své oponenty, že nedokážou získat od Nového Zélandu více finančních prostředků.

8. 7. Portugalská území:

Azory a Madeira

V obou zámořských územích Portugalska najdeme stranické systémy velmi podobné systému v kontinentálním Portugalsku. V obou autonomních regionech hrají rozhodující roli celoportugalské strany. Ani v jednom z obou regionálních legislativních shromáždění nezasedají žádná regionální uskupení, ale čtyři celostátní politické strany, které také zasedají v portugalském Národním shromáždění – Sociálnědemokratická strana (PSD), Socialistická strana (PS), Lidová strana (PP)¹⁸ a Komunistická strana Portugalska vystupující pod hlavičkou Sjedenčená demokratická koalice (CDU) spolu se Zelenými. Nelze opomenout, že ve všech šesti dosavadních volbách zvítězila na Madeiře vždy jen jedna strana, a to Sociálnědemokratická strana (PSD).¹⁹ Tato straně se navíc vždy podařilo získat absolutní většinu hlasů i mandátů a v posledních volbách v roce 1996 jí zisk necelých 57% hlasů vynesl 59% mandátů v regionálním shromáždění. PSD tím naplnila všechny znaky predominantní strany.

Podobnou převahu si dlouho sociální demokraté drželi i na Azorech. Zde dosáhli nejvíce hlasů ve volbách 1976 až 1991, ale před pěti lety v dosud posledních regionálních volbách byli v počtu hlasů těsně předstiženi Socialistickou stranou.

V obou portugalských závislých územích můžeme stranický systém považovat za umírněný multipartismus bez místních politických stran, a tedy i bez stran požadujících samostatnost. V systému existuje (na Madeiře) nebo existovala (na Azorech do roku 1991) predominantní strana.

8. 8. Španělská území:

Kanárské ostrovy

Stranický systém na Kanárských ostrovech charakterizoval již zmíněný M. Strmiska (1998: 152) jako omezený multipartismus s jedinou relevantní regionální stranou (koalicí regionálních stran), v jehož rámci existují tři základní póly a uplatňuje se koaliční politika. Zmíněnou jedinou relevantní regionální politickou formací je Kanárská koalice (CC), která vznikla jako koalice regionalistických stran a „osamostatněných“ místních složek celošpanělských centristů a komunistů. CC hraje důležitou roli nejenom v rámci autonomního společenství Kanárské ostrovy, ale prosazuje se i v celošpanělské politice. Od dubna 1993 stojí v čele autonomní vlády. Vedle ní existují na některých ostrovech ještě místní regionalisté, kteří prosazují specifické zájmy dílčího ostrova v rámci kanárské politiky. Za příklad může sloužit Strana nezávislých na Lanzarote (PIL).

Vedle regionalistů ovlivňují výrazněji místní politiku ještě také místní pobočky Lidové strany (PP) a v menší míře i socialistů (PSOE).

Ceuta a Melilla

Stranická politika v obou španělských severoafrických městech se podobá španělskému stranickému systému, ale odráží se v ní dvě místní zvláštnosti. Zejména se jedná o silnou muslimskou menšinu v obou městech a o snahu obou měst dosáhnout autonomie a vymanit se z postavení, kdy byla obě pouze integrálními součástmi provincií v kontinentálním Španělsku. Obě města nakonec získala statut rovný autonomním společenstvím v pevninském Španělsku.

V obou městech fungují jednak pobočky hlavních španělských stran – lidovců i socialistů, které zpravidla dominují v celošpanělských parlamentních volbách. V lokální politice pak hrají nezanedbatelnou roli strany islámské menšiny (například Strana demokratů Melilly – PDM), lokální strany vzniklé v rámci boje za autonomii a zdejší specialita: celošpanělská strana Nezávislá liberální skupina (GIL), založená starostou Marbella Jesúsem Gilem, která se ale výrazněji prosadila jen zde. Městské exekutivy jsou tvořeny na základě měnicích se koalic.

8.9. Území pod správou USA:

Portoriko

Portorický stranický systém je klasickým bipartismem, který se projevuje ve střídání většin v obou komorách parlamentu i v držení postu guvernéra. Přesto se při popisu stranického systému Portorika mluví často o třech politických stranách, přestože třetí z nich nikdy nedosáhla na post guvernéra ani na výraznější zastoupení v jedné z komor parlamentu a například aktuálně drží pouze jeden mandát v Poslanecké sněmovně (z celkových 53) a jeden z 27 senátorských mandátů. Důvodem popularity popisu portorického systému jako systému tří stran je ale fakt, že každá ze tří stran reprezentuje jiný pohled na státoprávní uspořádání Portorika. Dnes vládnoucí, a to i v obou komorách parlamentu, konzervativní Nová pokroková strana (PNP) se vyslovuje pro změnu statutu na 51. spolkový stát USA, tedy za plnou integraci do Spojených států. Tomu odpovídá i její podpora angličtiny jako druhému úřednímu jazyku. V tom se liší od liberální Lidové demokratické strany (PDP), která chce jako úřední jazyk ponechat jen španělštinu a podržet pro Portoriko statut Společenství. Obě tyto strany se v období po druhé světové válce v různě dlouhých intervalech střídají u moci.

Výše zmíněnou třetí (nejmenší) stranou je pak sociálnědemokratická Portorická strana nezávislosti (PIP), která se, jak její název napovídá, vyslovuje pro úplnou samostatnost ostrova.

O statutu ostrova již proběhla dvě referenda, v nichž v obou případech největší podíl voličů podpořil setrvání na stávajícím statutu, i když převaha nad zastánci integrace do USA byla při druhém referendu v roce 1998 jen něco málo přes dvě procenta.²⁰

Portoriko je jediným závislým územím USA, kde se neprosadily strany fungující v „kontinentálních“ Spojených státech a kde se stranický systém skládá výhradně z místních stran.

Severní Mariany, Guam, Americká Samoa

Politické strany na Severních Marianách kopírují politickou scénu v USA. O všechny klíčové politické funkce se střetávají místní demokraté a republikáni. Na Severních Marianách si ale tradičně ve všech třech volených orgánech (guvernéř, dvoukomorový parlament a delegát do

Kongresu USA) udržují pozici republikáni. Jejich strana nyní drží většiny v obou parlamentních komorách a obsadila i oba další volené orgány.

Na Guamu se také o moc dělí jen dvě strany – demokraté a republikáni. Jejich pozice je zde ale tradičně vyrovnanější, což dokresluje i současná situace, kdy funkci guvernéra a funkci delegáta v Kongresu obsadili politici Demokratické strany, zatímco Sněmovnu ovládají jejich soupeři z Republikánské strany.

Rovněž na Americké Samoe se střetávají pouze místní demokraté s republikány.

Právě popsaná tři teritoria jsou spolu s portugalskými Azorami a Madeirou jedinými závislými územími, jejichž stranický systém věrně a bez obohacení regionálními stranami kopíruje stranický systém mateřské země.

Americké Panenské ostrovy

Rovněž na Panenských ostrovech převažuje soupeření místních poboček hlavních amerických stran – demokratů a republikánů. Aktuálně mají v ostrovní politice převahu demokraté, kteří díky svému guvernérovi tvoří vládu, jsou nejsilnější stranou Senátu, přestože nemají absolutní většinu, a navíc jejich členka vykonává funkci delegáta v americkém Kongresu. Jedním senátorem disponuje také regionalistické Hnutí nezávislých občanů (ICM), vzniklé odštěpením části místních demokratů. V Senátu zasedá také silná skupina nezávislých senátorů. Zdejší systém se blíží přes existenci více stran spíše bipartismu. Převládají v něm strany, které jsou pobočkami stran z mateřské země. Neexistují zde separatistické strany.

Celkové srovnání stranických systémů v závislých územích nám ukazuje velkou rozmanitost těchto soustav pohybující se od absence stran, přes bipartismy až ke značně fragmentovanému multipartismu. Z hlediska poměru mezi stranami s původem v metropoli a s původem v závislém území se vyskytují hojně všechny tři případy – systém bez stran z mateřské země (14krát), systém bez místních stran (šestkrát) i systém smíšený (12krát²¹). První varianta je typická zejména pro britská, nizozemská, novozélandská a dánská závislá území, druhá pro portugalská a americká území, poslední pak hlavně pro území francouzská a španělská. Relevantní separatistické strany se vyskytují v devíti systémech. Inspirace stranickým systémem mateřské země se projevuje do určité míry ve zvýšeném počtu bipartismů v britských a amerických závislých územích a multipartismu v závislých územích finských, dánských, francouzských, portugalských a španělských.

9. Snahy o nezávislost, hraniční spory, „autorekolonializace“

Skutečné snahy o nezávislost se projevují jen v několika územích. Patří sem zejména již zmíněný případ Nové Kaledonie, u které je budoucí nezávislost velmi reálná. Diskuse o nezávislosti je nyní seriózně vedena také na Faerských ostrovech. Jen nové oživení separatismu by mohlo přinést samostatnost Francouzské Polynésie, Bermudám či ostrovům Turks a Caicos.

Za příklad toho, že řada dnešních závislých území je postavena na přání místních obyvatel, mohou sloužit referenda odmítající samostatnost na Bermudách, v Severních Marianách či na Portoriku.

Některá území neusilují o nezávislost, ale existuje na nich silné hnutí za změnu statutu. Například americké neinkorporované území Guam usiluje již několik let o své „povýšení“ do

statutu inkorporovaného Společenství, jaký požívají Portoriko a Severní Mariany. Případ možného „povýšení“ Portorika na 51. stát USA byl popsán již v části zabývající se politickými stranami.

V územním společenství Mayotte trvala vlastně od vzniku tohoto útvaru snaha o přeměnu teritoria na zámořský department. Tento požadavek místních politiků ale odmítala Francie, která poukazovala na nízkou hospodářskou úroveň ostrova. Kompromisní řešení bylo nalezeno v roce 2000, kdy byl Mayotte zařazen do nově vytvořené kategorie francouzských závislých území, která nese název Departamentní společenství (C.D.). Tato kategorie je ještě bližší statutu zámořského departmentu než původní statut Mayottu.

Naznačeno bylo již rozdělení Nizozemských Antil, z kterých se v roce 1986 oddělila původně samostatnost požadující Aruba. Po dosažení vnitřní autonomie si ale tamní obyvatelé úplnou samostatnost prozatím rozmysleli. V roce 1990 nizozemská vláda navrhla rozdělení Nizozemských Antil na další tři celky (Bonaire, Curaçao a společně Saba, Sint Eustasius a Sint Maarten). Obyvatelé všech pěti ostrovů ale toto rozdělení odmítli.

Zaznamenání si zajistí i občasné volání tradičních futunských králů po rozdělení zámořského území Wallis a Futuna, kvůli přílišnému „wallisocentrismu“.

Paradoxním případem spojeným se závislými územími je vývoj, ke kterému došlo v roce 1997 na Komorách, kde se dva ze tří ostrovů Nzwani (Anjouan) a Mwali (Mohéli) rozhodly odtrhnout od Komor a požádaly Francii o znovuzahnutí do jejího impéria. Francie však žádost odmítla a oba ostrůvky se vydaly cestou separatismu bez mateřské země.

Díky zmínce o Komorách můžeme přejít k poslední části našeho zkoumání, v níž upozorníme na územní nároky nezávislých států na závislá území. Právě separatismem zmínané Komory si totiž dělají nárok na francouzský Mayotte, což se projevuje i na státní vlajce, kde čtyři hvězdy symbolizují tři ostrovy Komor a právě Mayotte. Mauritius si pro změnu činí nárok na britské Čagoské ostrovy (součást Britského území v Indickém oceánu), Mexiko na francouzský ostrov Cliperton patřící k Francouzské Polynésii, Madagaskar na některé ostrovy ve Francouzských jižních územích, kde si na jeden ostrov dělají nárok i Mauritius a Seychely. Surinam požaduje část Francouzské Guayany, Haiti americký ostrov Navassa.

10. Shrnutí

Závislá území poskytují velký prostor ke studiu v rámci politické vědy. Přes radikální snížení jejich počtu, území i populace v 20. století je stále možné studovat a srovnávat několik desítek těchto jednotek. Závislá území nabízejí širokou škálu politických systémů, kde na jedné straně stojí systémy, které se jen málo liší od samostatných států a disponují velkou řadou jejich institucionálních znaků. Jako příklad takového závislého území můžeme jmenovat například Cookovy ostrovy. Na druhém konci pomyslné škály pak stojí území málo obydlená nebo dokonce úplně neobydlená, kde správa mateřskou zemí probíhá prostřednictvím minimálního počtu jmenovaných úředníků a bez účasti případných obyvatel místního území. Podobné škály jsme se pokusili vytvořit i v dalších výše zkoumaných oblastech – stupni autonomie, ústavním zřízení či systému politických stran a v neposlední řadě i v podobnosti politických systémů metropole a závislých území.

poznámky:

1. Pojmy kolonie a závislé území budou používány v tomto textu jako synonyma.
2. Nemysleme tím britské Společenství národů (Commonwealth of Nations), které se přirozeně neskládá ze současných, ale bývalých britských kolonií, dnes nezávislých států. Pojmem „commonwealth“ však dnes označují některé své kolonie Spojené státy americké. USA vůbec používají celou škálu označení pro své kolonie: „unorganized unincorporated territory“, „organized unincorporated territory“, „outlying territory“, „insular possession“, „island responsibility“, „territory under U.S. purview“ apod.
3. Podobné je to v případě Austrálie a Nového Zélandu. Tyto dvě země dokonce měly své kolonie ještě před nabytím nezávislosti.
4. V české politické vědě se tohoto tématu částečně dotýká politický geograf B. Hnízdo (1995: 33–43).
5. Jedná se o rezoluci č. 1541 (XV) z 15. prosince 1960.
6. Srov. např. (Glassner 1996), (Malanczuk 1997), (Otok 1999), (Western Europe 2000), (Lexikon zemí 2000) dále různé geograficko-politické encyklopedie.
7. Smlouva upravuje právní postavení Antarktidy, otázky vědeckého výzkumu (fungují tam vědecké stanice více jak dvacetí států) a zakazuje možnost vojenského využívání antarktického území. Správu Antarktidy vykonává Antarktické konsultativní shromáždění (*Antarctic Treaty Consultative Meeting*), které se skládá ze zástupců signatářských zemí (do r. 1994 jich bylo 42 včetně ČR) (Glassner 1996: 547).
8. Ten je dokonce „dvojitou“ dependencí, protože je dependencí ostrova Sark, který je dependencí ostrova Guernsey.
9. Španělská severní Afrika se ještě skládá z ostrůvků Peñón de Vélez de la Gomera, Peñón de Alhucemas a Islas Chafarinas.
10. Kromě Montserratu, kde však působí jiné než politické faktory (Montserrat byl zničen hurikánem Hugo (1989) a vulkanickou aktivitou místních sopek (ničivý výbuch v roce 1995).
11. Senát najdeme i na Amerických Panenských ostrovech, kde je ale jedinou komorou.
12. Na rozdíl od nich jsou regiony v kontinentální Francii vždy tvořeny několika departementy.
13. PLP vyzvala k bojkotu referenda, protože podle jejího názoru mají celou věc rozhodnout volby. Po svém nástupu k moci v roce 1998 ale vyhlásila, že o nezávislost sice usiluje, ale jen v dlouhodobém horizontu. Změnu názoru ovlivnila asi hlavně probíhající hospodářská recese.
14. Příznačné je i to, že tyto tři na Ålandách nezastoupené proudy jsou ve Švédsku, na rozdíl od níže jmenovaných proudů se zastoupením na ostrovech, méně silnými.
15. Přesto ale Švédská lidová strana udržuje s ålandskými stranami kontakty, a to nejvíce s tamními liberály. Jediný poslanec zastupující ostrovy ve finské Eduskuntě, kterým je aktuálně shodou okolností kandidát liberálů, navíc pravidelně působí jako hospitant v parlamentním klubu švédských lidovců.
16. Mahoré je místní název pro Mayotte.
17. Místní název pro potomky Francouzů, který má původně hanlivý význam a který by mohl být přeložen jako „Kaledoňáci“ (Překlad byl podobně jako u dalších francouzských terminů vzhledem k jazykovému nedostatku obou autorů konzultován s H. Bartošovou a M. Sokolovou).
18. Dříve Demokratický sociální střed (CDS).
19. PSD není navzdory svému jménu levicovou stranou, ale jedná se uskupení pravého středu.
20. Pro státost se tehdy vyslovilo 46,2% voličů, pro zachování dnešního statutu 48,4% a pro úplnou nezávislost jen 4,4%.
21. Systémy v Ceutě a Mellile jsou počítány odděleně.

Literatura:

- Brownlie, I. (1999). *Principles of Public International Law*. Oxford University Press, Oxford – New York.
- Glassner, M., I. (1996). *Political Geography*. John Wiley & Sons, New York – Chichester – Brisbane – Toronto – Singapore.
- Hnízdo, B. (1995). *Mezinárodní perspektivy politických regionů*. ISE, Praha.
- Kubát, M., Sokol, P. (2000). *Velké systémy v malých zemích (komparativní analýza)*. Politologický časopis č. 3.
- Liščák, V., Fojtik, P. (1998). *Státy a území světa*. Libri, Praha.
- Malanczuk, P. (1997). *Akehurst's Modern Introduction to International Law*. Routledge, London and New York.
- Otok, S. (1999). *Geografia polityczna. Geopolityka – Państwo – Ekopolityka*. PWN, Warszawa.
- Palmer, A. (1996). *Dictionary of the British Empire and Commonwealth*. John Murray Publishers, London.
- Shaw, M., N. (1999). *International Law*. Cambridge University Press, Cambridge – New York – Melbourne.
- Smith, S., Brazier, R. (1998). *Constitutional and Administrative Law*. Penguin Books, London – New York – Victoria – Ontario – Auckland.
- Strmiska, M. (1998). *Regionální strany a stranické systémy. Španělsko, Itálie, Velká Británie a Severní Irsko*. CDK, Brno.

Lexikony, encyklopedie, atlasy:

- Amsterodamská smlouva. Ministerstvo zahraničních věcí ČR, Praha, nedatováno.
- Lexikon zemí (2000), Fortuna Print, Praha.
- Africa South of the Sahara (2000), Europa Publications, Taylor&Francis Group, London.
- The Far East and Australasia (2000), Europa Publications, Taylor&Francis Group, London.
- Filatelistický atlas. GKP, Praha 1986.
- Der Fischer Weltalmanach '97–2001. Fischer Taschenbuch Verlag, Frankfurt am Main 1996–2001.
- Harenberg Länderlexikon '93/'94 až '95/'96. Harenberg Lexikon-Verlag, Dortmund 1993–1995.
- Harenberg Lexikon der Gegenwart '93 – 2000. Harenberg Lexikon-Verlag, Dortmund 1992–2000.
- Kapesní atlas Vlajky světa (2000). IKAR, Praha.
- Länder der Erde. Verlag der Wirtschaft, Berlin 1975.
- The Middle East and North Africa (2000), Europa Publications, Taylor&Francis Group, London.
- South America, Central America and Caribbean (2000), Europa Publications, Taylor&Francis Group, London.
- Western Europe (2000), Europa Publications, Taylor&Francis Group, London.
- World Almanac (2000), The World Almanac and Book of Facts 2000. Primedia Reference, St. Martin's Press, New Jersey.
- První fotbalový atlas světa (2000), Infokart Praha.

Summary:**Colonies and Dependent Territories in Contemporary World**

This paper points at situation of dependent territories in whole world. For many people it could be strange but in the contemporary world there is quite a lot of colonies. Why could be this information strange for someone? Today's colonial empires, especially the greatest colonial empire United States, but not only, tries to hide their position of state which has colonies,

because the word "colony" is unacceptable in modern political correctly terminology of politics. That is why these states use such euphemistic terms as "overseas territory", "external territory", "département d'outre-mer", "commonwealth", anything, but never "colony". As all aspects of activity of humans, the colonial politics is various as much as possible. We can see colonies absolutely subordinated to their mother countries, and colonies with so extensive autonomy almost equal to independent states. The note of twentieth century was decolonization (we remember for example a term "the Year of Africa"). How it looks today? Surprisingly not all today's nations under the colonial rule wants to liberate themselves. It seems that colonialism is not only a historical matter but a very present aspect of modern politics and it's end is unseen.